

Nr 25

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente; given Stockholms slott den 20 december 1957.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente.

GUSTAF ADOLF

Ingvar Lindell

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att domstol skall, om skäl föreligger därtill, kunna med högst fem år förlänga den tid inom vilken arvinge eller testaments-tagare efter kungörelse enligt 9 kap. 1 eller 2 § lagen om arv eller 8 kap. 1 § lagen om testamente har att göra sin rätt gällande.

Förslag
till
Lag
om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente

Härigenom förordnas som följer.

Tid, inom vilken arvinge eller testamentstagare efter kungörelse enligt 9 kap. 1 eller 2 § lagen om arv eller 8 kap. 1 § lagen om testamente har att göra sin rätt gällande, må, om skäl äro därtill, av rätten förlängas med högst fem år, såframt ansökan därom, innan preskription inträtt, göres av den som har att bevaka arvingens eller testamentstagarens rätt i boet. Övriga dödsbodelägare skola genom särskilda meddelanden av rätten erhålla tillfälle att yttra sig över ansökningen.

Sedan beslut om förlängning vunnit laga kraft, skall kungörelse om beslutet genom rättens försorg intagas i allmänna tidningarna.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 december 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, fråga om *förlängning av tid för arvspreskription* samt anför därvid följande.

Enligt nu gällande regler om arvspreskription preskriberas bortovarande arvinges rätt fem år efter utfärdad kungörelse om arvet. Under de extraordnåna förhållanden som skapats genom det senaste världskriget och efterverkningarna därav kan fall förekomma, då en bortovarande arvinge utan egen förskyllan är förhindrad att bevaka sin rätt inom preskriptionstiden. Genom en framställning av legationssekreteraren Raoul Wallenbergs moder och hennes make har aktualiserats frågan om legislativa åtgärders vidtagande till skydd för bortovarandes arvsrätt.

Jag anhåller nu att få upptaga denna fråga till behandling.

Gällande bestämmelser m. m. Reglerna om preskription av bortovarande arvinges rätt till arv är upptagna i 9 kap. lagen den 8 juni 1928 om arv.

Vistas en till namnet känd arvinge å okänd ort, skall detta av den som har boet i sin vård anmälas till rätten, som har att införa kungörelse i Post- och Inrikes tidningar med anmaning till arvingen att inom fem år göra sin rätt till arvet gällande (1 §). Samma förfarande skall tillämpas om det vid bouppteckning ej kan utrönas, huruvida den döde efterlämnat arvinge, som före allmänna arvsfonden eller före eller jämte annan känd arvinge är berättigad till arvet; det skall också tillämpas när kännedom finnes om arvinge efter den döde men kunskap saknas såväl om arvingens namn som om hans vistelseort (2 §). Arvinge, som ej enligt det nu sagda har att göra sin rätt gällande inom särskilt förelagd tid, skall göra det inom en yttersta preskriptionstid av tio år från arvlåtarens död (3 §). Har arvinge icke inom den tid som gäller för hans fall tillträtt arvet eller anmält anspråk därpå i viss ordning, har han förlorat sin arvsrätt (6 §). Arvet tillfaller i stället dem som skulle ha erhållit detta, om han dött före arvlåtaren (7 §).

Medan preskriptionstid löper behandlas bortovarande arvinge som om han vore i livet. Normalt avsättes det en lott för honom som förvaltas av särskilt förordnad god man (18 kap. 4 § föräldrabalken). Mot preskription äger bortovarande icke åberopa att han varit hindrad att bevaka sin rätt. God man, som förordnats för den bortovarande, äger icke vidtaga åtgärd för avbrytande av preskription.

Vad angår *förarbetena* till de nuvarande preskriptionsreglerna må nämnas att lagberedningen i det förslag som ligger till grund för arvslagen anförde, att man vid utarbetandet av de nya reglerna bibehållit grunderna för de dittills gällande bestämmelserna härom i 15 kap. ärvdabalken i 1734 års lag. Dessa grunder finge nämligen anses stå i god överensstämmelse med vad som enligt beredningens uppfattning utgjorde underlaget för själva arvsrätten, nämligen den ekonomiska och sociala samhörigheten mellan arvlåtare och arvinge. Arvinges rätt till arv borde icke ovillkorligen upprätthållas. Hade arvinge blivit så främmande för arvlåtaren, att han icke inom rimlig tid förskaffat sig kännedom, huruvida denne vore i livet eller icke, eller hade han efter vunnen kännedom om dödsfallet icke visat intresse för den arvfallna egendomen, borde han icke äga taga arv.

Rörande reglerna om preskription av arv till känd arvinge å okänd ort framhöll beredningen bl. a., att dessa vore av särskild betydelse med hänsyn till den omfattande emigration som ägde rum från vårt land. I fråga om preskriptionstidens längd i detta fall anfördes, att en förkortning till fem år av den enligt 15 kap. 5 § ärvdabalken — enligt lagrummets lydelse efter en år 1835 genomförd ändring — gällande tioårstiden utan olägenhet syntes kunna äga rum i betraktande av den ökade möjligheten till förbindelse såväl mellan olika platser inom landet som med utlandet, vilken efter tillkomsten av 1734 års lag blivit en följd av kommunikationsväsendets utveckling.

I frågan huruvida laga förfall borde kunna åberopas mot preskription anfördes, att rätt härtill i regel föreläge enligt bestämmelserna i ärvdabalken. I lagberedningens förslag hade något stadgande därom ej upptagits. Av grunden för preskriptionsbestämmelserna följde, att okunnighet om arvlåtarens död icke borde kunna åberopas såsom laga förfall. Övriga omständigheter, som kunde medföra hinder mot arvsrättens bevakande, syntes, såvitt erfarenheten gäve vid handen, ej vara av någon praktisk betydelse.

Beträffande lagstiftningen på hithörande område i *andra länder* må nämnas, att denna i allmänhet ger bortovarande arvinge ett bättre skydd än de svenska reglerna. Vad angår de nordiska länderna regleras i Finland bortovarande arvinges rätt till arv alltjämt i princip genom de ursprungliga bestämmelserna därom i ärvdabalken i 1734 års lag. I fråga om arv till känd arvinge å okänd ort innebär detta att preskriptionstiden är så lång som 20 år och att dessutom laga förfall kan åberopas. I Danmark och Norge är

främst av intresse vissa hithörande regler i lagstiftningen om försvunna personer. Enligt dessa skiljer man, såvitt nu är i fråga, mellan bortovarande arvinge, om vilken det är känt att han är i livet, och sådan arvinge, om vilken det är ovisst hur härmed förhåller sig. I det förstnämnda fallet inträder ej preskription; den bortovarandes lott avsättes i vanlig ordning och behandlas enligt reglerna om bortovarandes egendom. I det senare fallet preskriberas den bortovarandes rätt viss tid efter arvlåtarens död, 10 år enligt dansk och 20 år enligt norsk lag.

Departementschefen. De regler som för närvarande gäller beträffande preskription av bortovarande arvinges rätt till arv bygger på uppfattningen att arvinge, som försummat att upprätthålla kontakt med den avlidne och de hemmavarande, icke bör äga taga arv. Reglerna gäller emellertid för samtliga fall och sålunda även då för bortovarande arvinge förelegat faktiskt hinder att låta sig avhöra; laga förfall kan ej åberopas. Vid reglernas tillkomst ansåg man sig ej behöva räkna med att sådant hinder skulle kunna bestå under många år i följd.

Under normala förhållanden torde en relativt kort preskriptionstid för arv vara välmotiverad. Men under de extraordinära förhållanden som skapats genom det senaste världskriget och efterverkningarna därav kan det förekomma fall, då det verkar synnerligen obilligt att en bortovarande arvinge, som utan egen förskyllan varit oförmögen att bevaka sin rätt, går denna förlustig efter en så kort preskriptionstid som fem år. Ehuru Sverige icke varit indraget i kriget kan även i vårt land sådana fall inträffa. Svenska medborgare kan ha vistats i ett land som varit krigsskådeplats och råkat i fångenskap eller eljest bortförts och saknat möjlighet att få känedom om utfärdad kungörelse eller att sätta sig i förbindelse med anhöriga eller myndigheter i hemlandet inom den stadgade tiden. Även andra liknande fall kan förekomma då den bortovarande haft giltig ursäkt för sin uraktlåtenhet att bevaka sin rätt men enligt gällande lag icke kan stödja arvsanspråk härpå sedan femårstiden utlupit.

Det föreligger enligt min mening anledning att för nu åsyftade fall genomföra en ordning som håller möjligheten öppen till arvsrättens bevarande längre tid än den i arvslagen föreskrivna. Därvid kan olika lösningar tänkas. Vid sidan av en förlängning av preskriptionstiden kan sålunda övervägas att, i överensstämmelse med vad som gäller i åtskilliga utländska lagar, införa särskilda undantagsregler för det fall att man vet eller kan antaga att bortovarande arvinge är i livet. En annan lösning vore att införa möjlighet att mot preskription åberopa laga förfall. För att bedöma vilken av olika tänkbara utvägar som är den lämpligaste torde en närmare utredning vara erforderlig.

Med hänsyn till omständigheterna i fall, som kan tänkas komma att aktualiseras som en följd av händelser under och efter det andra världskriget, är det emellertid angeläget, att omedelbara åtgärder vidtagas för att till-

skapa skydd för arvinge, som kan antagas vara ur stånd att bevaka sin rätt inom nu gällande preskriptionstid. Såsom ett provisorium i avbidan på en definitiv lösning torde möjlighet böra beredas för domstol att, om skäl föreligger därtill, på ansökan förlänga preskriptionstiden med högst fem år beträffande sådana fall då arvingen är till namnet känd men hans vistelseort okänd. Ansökan bör göras före tidens utgång av den som har att bevaka den bortovarandes rätt i boet, d. v. s. i regel den som jämlikt 18 kap. 4 § föräldrabalken förordnats till god man för den bortovarande. Över ansökningsen bör övriga dödsbodelägare genom särskilda meddelanden av rätten erhålla tillfälle att yttra sig. Föreskrift bör meddelas om att rätten, sedan beslut om förlängning vunnit laga kraft, skall låta kungöra beslutet i Post- och Inrikes tidningar.

Har preskriptionstiden förlängts med kortare tid än fem år, bör hinder icke föreligga att rätten senare på ansökan före förlängningstidens utgång beslutar om ytterligare förlängning, dock icke med längre tid än att den sammanlagda förlängningstiden blir högst fem år. Det torde icke vara erforderligt att upptaga särskilt stadgande härom.

Enligt 9 kap. 6 § lagen om arv förlorar arvinge sin arvsrätt, om han icke före preskriptionstidens utgång tillträtt arvet eller framställt anspråk därpå. Har ansökan gjorts om förlängning av preskriptionstid men har beslut om förlängning ej meddelats före preskriptionstidens utgång, torde den bortovarande utan hinder av nyssnämnda stadgande vara bibehållen vid sin rätt intill dess lagakraftvunnet beslut föreligger. Något särskilt stadgande härom torde icke erfordras.

Eftersom den föreslagna lagstiftningen är avsedd som ett provisorium, synes det mindre lämpligt att inarbeta bestämmelserna i lagen om arv, utan en särskild lag i ämnet torde böra utfärdas.

Föredraganden hemställer härefter att lagrådets utlåtande måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet genom utdrag av protokollet inhämtas över det härvid fogade, i enlighet med det anförda upprättade förslaget till *lag om förlängning av tid för arvspreskription*.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Olle Hellberg

Förslag
till
Lag
om förlängning av tid för arvspreskription

Härigenom förordnas som följer.

Tid som bortovarande arvinge jämlikt kungörelse, utfärdad enligt 9 kap. 1 § lagen om arv, har att iakttaga för att göra sin rätt till arvet gällande må, om skäl därtill äro, av rätten förlängas med högst fem år, såframt ansökan därom göres före tidens utgång av den som har att bevaka den bortovarandes rätt i boet. Övriga dödsbodelägare skola genom särskilda meddelanden av rätten erhålla tillfälle att yttra sig över ansökningen.

Sedan beslut om förlängning vunnit laga kraft, skall kungörelse om beslutet genom rättens försorg intagas i allmänna tidningarna.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 18 december 1957.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden WALIN,
SJÖWALL,
HAGBERGH,
regeringsrådet KLACKENBERG.

Enligt lagrådet den 17 december 1957 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 13 december 1957, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om förlängning av tid för arvs-preskription*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet Sten Rudholm.

Lagrådet yttrade:

Enligt förslaget må preskriptionstid som stadgas i 9 kap. 1 § arvslagen förlängas. Någon motsvarande möjlighet ges ej för de fall som avses i 9 kap. 2 § samma lag, ej heller när kungörelse om testamente utfärdats enligt 8 kap. 1 § testamentslagen. Detta sammanhänger naturligen med att förslaget i själva verket åsyftar ett bestämt, i remissprotokollet berört fall. Om motsvarande behov skulle yppas i något fall som omfattas av 9 kap. 2 § arvslagen eller 8 kap. 1 § testamentslagen, skulle det emellertid framstå som en uppenbar orättvisa att lagen begränsats på sätt som föreslagits. På grund härav och då en utvidgning av förslaget till att omfatta jämväl tid som avses i sistnämnda båda lagrum icke kan medföra några särskilda olägenheter hemställer lagrådet, att en sådan utvidgning måtte äga rum. Iakttages detta, bör även rubriken till lagförslaget jämkas.

Ur protokollet:

Clas Amilon

Utdrag av protokollet över justitiedepartementets ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 december 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, lagrådets den 18 december 1957 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 13 december 1957 remitterade förslaget till *lag om förlängning av tid för arvpreskription*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden följande.

Med anledning av vad lagrådet anfört torde den föreslagna möjligheten till förlängning av preskriptionstid som avses i 9 kap. 1 § lagen om arvböra utsträckas att gälla även de fall som avses i 9 kap. 2 § lagen om arv och 8 kap. 1 § lagen om testamente. I anslutning härtill bör lagens rubrik ändras. Förslaget torde jämväl få något jämkas i redaktionellt avseende.

Föredraganden hemställer, att Kungl. Maj:t måtte jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga sålunda ändrat förslag till *lag om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente*.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnar Berg